

Francesco Robba,

ljubljski meščan in kipar.

Njegovo življenje in umetniško delovanje. — Sestavil Viktor Steska.

I.

Popisati želim življenje in delovanje velikega umetnika Frančiška Robba, vendar kljub vsemu trudu ne vem povedati, niti

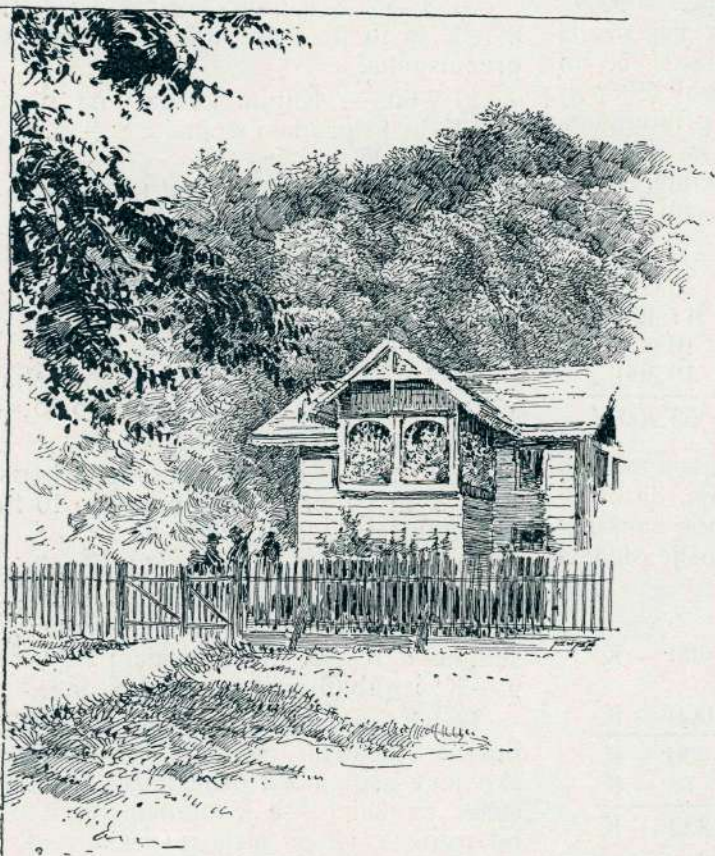
svojim sužnjem. Umetnost so tedaj prištevali rokodelstvu. Celó veliki Platon ni sodil drugače: „Zidar, črevljar in kipar, vsi ti so rokodelci.“

Lucian, ki je sam čutil silno nagnjenje do kiparstva, piše v II. veku po Kr. rojstvu: „Ko bi postal Fidija ali Poliklet, ko bi ustvaril množino del, bi sicer vsakdo povzdigoval tvojo umetnost, a nihče, dokler je zdrave pameti, ne bi želel biti tebi enak.“¹⁾

Tako se je godilo tudi Frančišku Robbu. Luč sveta je zagledal okoli leta 1700. na Beneškem ali celó v Benetkah, zato se je na oltarju sv. Jakoba v Ljubljani ponosno podpisal „Venetus“. Najbrže se je že doma izučil v kiparstvu in potem odšel v tujino iskat si služka.

V Ljubljani se je tisto dóbo mnogo zidalo in prenavljalo. Pravkar so dozidali avguštinsko in diskalceatsko cerkev (obe posvečeni l. 1700.), novo stolnico (1701 do 1706), semenišče (1708 — 1717), križansko cerkev (1714 — 1715), uršulinsko (1718 — 1726), sv. Petra cerkev (1726 — 1730) in mestno hišo

(1717). Prenavljali so pa tudi cerkev svetega Jakoba itd. Pri tej izredni delavnosti niso zadostovale domače moči, trebalo je tujih. Ker tedaj v Italiji ni bilo več dovolj posla, so preplavili italijanski umetniki vso

Belgrad: Lovska hiša v Topčideru.

kje niti kdaj je zagledal luč sveta, pa tudi ne, kje in kdaj je za veke zatisnil trudne oči.

Mnogo ljudi si domišlja, da je življenje velikih umetnikov posuto s cvetjem. Zgodovina pa uči, da to ni resnično.

Pri Grkih in Rimljanih sta bila boj in politika delo svobodnega moža, drugo opravilo, poljedelstvo in rokodelstvo je prepuščal

¹⁾ Kuhn: „Allgemeine Kunstgeschichte.“ Sedmi snopič, str. 124.

srednjo Evropo in prihajali tudi v Ljubljano. Med temi je bil tudi mladi Robba.

V Ljubljano je prišel že kot umetnik, in sicer vsaj l. 1721. Bržkone je vstopil v službo pri znanem ljubljanskem kamnoseku in kiparju Luku Misleju. Mislej je imel tedaj doraslo hčer, ki jo je mladi Robba 16ega februarja 1722 popeljal pred altar. Poročil ju je vikar Irlich; za priči sta bila Janez Jurij Markovič in Jernej Galinger. Ta zakon je bil Robbu zato ugoden, ker je upal, da podeduje za tastom hišo in delavnico in ker bi sicer ne mogel postati meščan. L. 1601. so namreč sklenili mestni očetje, da ne-oženjencev ne bodo več sprejemali med meščane, zlasti ne Italijanov.¹⁾

S to soprogo je živel v zakonu dobrih devet let. Imela sta več otrok, ki so pa drug za drugim umirali.²⁾ Najmlajši sinček Frančišek Borgia Luka je štel enajst dni, ko mu smrt ugrabi mater (18. oktobra 1731), staro šele 30 let.³⁾

Robba ni ostal dolgo vdovec. Izbral si je za nevesto Ano Marijo Petterman, hčer Matija P. Poročil ju je generalni vikar dr. Jakob Schilling 3. junija 1732 pri uršulinkah. Tudi temu zakonu je podaril Bog kopico otrok, ki so se pa večinoma le malo časa veselili življenja.⁴⁾

¹⁾ Vrhovec: „Ljubljanski meščanje.“ Str. 1.

²⁾ Frančišek je umrl 5 let star, 12. maja 1728, Hermagora v 3. letu 12. maja 1730, Frančišek II. v 8. mesecu 26. julija 1730. — Vsi ti in sledeči podatki se nahajajo v maticah stolne župnije.

³⁾ Krščena je bila 1. aprila 1701. Botra sta ji bila Gašper Franchi in Marija Troschin.

⁴⁾ Matija Frančišek Ksaverij je bil rojen 15. februarja 1733. Boter mu je bil znani ljubljanski zvonar Gašper Franchi, ki je pa že isto leto 25. avgusta umrl, star 76 let. — Marija Neža se je porodila 1. januarja 1734, pa je umrla 8. aprila 1736; Marija Terezija 11. septembra 1735; Nepomucena Jozefa 9. januarja 1737, umrla 26. februarja 1738; Nikolaj Jožef 8. dec. 1738; Marija Antonija 16. junija 1741, umrla 17. maja 1742; pokopali so jo pri sv. Petru; Vincencij Fererij Fortunat 12. julija 1743; Marija Antonija 13. julija 1745; Gregorij Peter Regalat 17. marca 1748, umrl 27. dec. 1748 in pokopan pri sv. Petru. Odtlej se ne nahaja noben podatek več v farnih maticah o Robbovi družini v Ljubljani.

V mestnih davčnih knjigah ljubljanskih se nahaja Robba vpisan med gostači od l. 1724. do 1729. Leta 1726. je vpisan kot kamnosek, pozneje kot kipar. Sam se imenuje „scultore et architetto“, kar dokazuje, da se je vedno čutil Laha in si ni prisvojil popolnoma niti slovenskega niti nemškega jezika. Pisava, ki jo kaže njegov podpis, je dokaj lepa in razločna.

Robba je plačeval za tisto dōbo precej davka. L. 1726. so mu odmerili 8 gld. 10 kr., dočim so drugi kiparji -gostači plačevali le 4 gld. 10 kr. Pozneje je plačeval kot hišni

Robbova hiša v Ljubljani,
pozneje gostilna „Prešernov hram“ na trgu sv. Jakoba, po
potresu porušena.

posestnik seveda več, na primer l. 1731. 15 gld. 30 kr. 1 vin., l. 1751. pa le 10 gld. 53 kr. 1 vin.

Oče njegove žene Luka Mislej je umrl bržkone l. 1727. Svojo hišo, ki si jo je kupil l. 1704. od Prennerja, je zapustil svojemu zetu¹⁾. Radi tega so nastale razne pravde, in Robba je postopal ob tej priliki prav samozavestno in svojeglavno.

¹⁾ Wallner: „Beiträge zur Geschichte der Laibacher Maler und Bildhauer im 17. und 18. Jahrhundert“ v „Mittheil. des Musealver. für Krain.“ 1890. Str. 127.

Njegova žena Terezija je bila hči Mislejeve prve žene Helene. Druga žena Mislejeva se je pa tudi potegovala za zapuščino. Radi tega je nastal prav neprijeten prepir. Robba se je potegoval za pravico svoje žene in njenega brata Jurija. Zahteval je kot oskrbnik tastove zapuščine, naj tašča natanko naznani, kaj je utajila, ko se je delal zapisnik. Sumničil jo je namreč, da ni priznala ostale gotovine. Tašča je prisegla 29. aprila 1728 pred mestnim sodnikom, da ji ni znana nikaka gotovina.

Malo pred smrtjo je Mislej naročil v Benetkah afriškega marmorja in vplačal 300 gld. Potoma pa mu zaplenijo ta marmor, češ da je nekaj dolžan nekemu beneškemu kiparju in tržaškemu ladijskemu najemniku. Robba si je izposloval pri magistratu dovoljenje, da sme prepustiti zaplenjeni marmor terjavcema. To je bila zanj očitna izguba, ker terjatev ni bila velika, a zbal se je potov in stroškov, ki bi bili neprimeroma večji, kakor dobiček.

L. 1728. prosi, naj mu magistrat odpiše zaostali davek od l. 1724. do 1726. v znesku 18 gld. 45 kr. in 1 vinar.¹⁾ Kmalu potem prosi, naj pride ogled, češ da so mu previsoko cenili Mislejevo marmorjevo zalogo in deloma zapisali celo dvakrat.²⁾

Pogajati se je moral tudi, da so mu prepustili delo v avguštinski cerkvi Marijinega oznanjenja.³⁾ Filip di Giorgio, bogat ljubljanski plemič, je volil v svoji oporoki 6000 gld. za veliki oltar z veliko in vrhno sliko ter za mašni plašč s štirimi dalmatikami. Delo je bilo poverjeno Luku Misleju. Dobil je na roko 1000 gld., drugo bi dobival v obrokih, ko bo delo pričel.⁴⁾

Mislej sprejme 17. decembra 1726 tisoč goldinarjev, nadejajoč se, da bo delo dovršil. Smrt ga pa prehití. Dediči bi morali torej izplačati ta znesek Giorgiovemu testamentnemu izvrševavcu. Robba se tej zahtevi upre, češ da bo že on delo dovršil, ker je

Mislejev naslednik, čeprav so mu z druge strani dokazali, da je prvotna pogodba razrušena z Mislejevo smrtjo. Obe stranki sta torej sklenili in podpisali novo pogodbo 21. januarja 1728.

L. 1729. so najbrže dokončali zapuščinsko obravnavo, in Robba je prevzel tastovo hišo poleg jezuitskega vzgojevališča. Tu je odslej izvrševal svoja kiparska in kamnoseška dela. V davčni knjigi l. 1730. se bere opazka, naj se Robba vpiše mesto Misleja med hišne posestnike.

Osební dogodki iz njegovega življenja so nam nadalje neznani. L. 1753. je bil še v Ljubljani, potem izgine iz tega mesta s svojo rodbino. Bržkone je zmanjkalo dela. Odšel je, kakor se sodi, v svojo domovino. V zapisniku zadrugarjev l. 1762. se ne imenuje več, znamenje, da ga ni več bilo v Ljubljani.¹⁾

II.

Robba je Ljubljani podaril mnogo lepih umetnin. Tu hočemo naštetí zgodovinsko znana njegova dela po časovnem redu.

1. Češčenje sv. Janeza Nepomučana se je pričelo l. 1721., ko ga je prištel papež Inocencij XIII. blaženim, in še bolj od l. 1729., ko je bil proglašen za svetnika. Ker je svetnik umrl v vltavskih valovih, zato ga častimo kot variha proti vodnim nevarnostim in radi postavljamo njegov kip na mostove ali na obrežje tik mostov. Tak namen je imela tudi kapelica ob savskem mostu pri Črnučah. Dunajsko cesto so gradili v naši deželi od l. 1720. dalje. L. 1724. so dovršili savski most pri Črnučah. V spomin, da se je delo srečno izšlo, so postavili l. 1727. kapelico sv. Janeza Nep. na levem savskem bregu.²⁾ Kiparsko delo so poverili Frančišku Robbu. Kapelica je stala 2324 gld. 47 kr. Vse stroške je pokríl domestikalni zaklad, ki bi moral skrbeti poslej tudi za vzdržavanje.

Pod francosko vlado l. 1811. so prišli mostovi s cestami vred v državno oskrb.

¹⁾ Sodni zapisnik str. 14.

²⁾ Tam, str. 36.

³⁾ Sedanja frančiškanska cerkev.

⁴⁾ Tam, str. 191.

¹⁾ Vrhovec: „Ljubljanski meščani.“ Str. 282.

²⁾ Glej „Blätter aus Krain.“ 1864. Str. 174., kjer o tem spomeniku piše Ant. Jellouschek.

Pod avstrijsko vlado je prevzela skrb za ceste cestna zaloga, a za kapelico deželni stanovi, ker je ljubljanski gubernij tako določil l. 1824.

Kapelice morda do tega časa niso dosti popravljali; tedaj pa je bila poprava nujna, saj je v vojnem času silno trpela. L. 1823. so preračunili stroške za popravo na 475 goldinarjev 22 $\frac{1}{2}$ kr. Kmalu pa je bilo potrebno zopet popravljati. Deželni stanovi so l. 1840. plačali za popravo 111 gld. 53 kr.

Te poprave pa niso imele zaželenega uspeha. Jarek krog kapelice se je kmalu zasul in voda od višje ceste je zatekala v temeljni zid in ga rušila. Tudi kiparsko delo je trpelo in c. kr. stavbno vodstvo je zahtevalo, naj se kapelica popolnoma popravi ali pa prestavi na ugodnejši prostor.

Deželni odbor se je posvetoval, kaj naj ukrene. Kapelica je razpadala, kipi so bili poškodovani, poprava bi mnogo stala, prostor bi bil še vedno neugoden in kapelica brez-pomembna, zlasti odkar se je promet po cesti zelo zmanjšal radi južne železnice. Deželni odbor se torej obrne vsled sklepa 5. julija 1864 do ljubljanskega mesta s ponudbo, da mu podari kapelico, če jo prenese na pripraven prostor, na kak trg ali most, in če se zaveže, da bo vprihodnje skrbel za njo. Ta predlog mora pa deželni zbor potrditi. Po večkratnih posvetih je prevzel ljubljanski magistrat to ponudbo in shranil kiparske izdelke do ugodnejšega časa. Jeseni l. 1877. je mesto ponudilo kip sv. Janeza Nep. župnemu uradu sv. Jakoba v Ljubljani, da ga postavi v cerkvi sv. Florijana; hkrati mu je obljubilo 100 gld. podpore. Župnik Gustav Koestl si je izgovoril vrhovno nadzorstvo, kar so mu mestni očetje radi privolili. Poprava se je pričela meseca aprila 1878. Kip so prenesli iz mestnega skladišča v Florijansko cerkev. Kipar Zajec je popravil kip z obema angeloma in z reliefom in napravil 1 m visok podstavek iz cementa in grušča. Modelir Matija Ozbič iz Kamnika je naredil postament iz finega portlandskega cementa. Pasar Robert Kaiser je napravil iz bakra, pozlačenega v ognju,

zvezdni venec in palmovo vejico. V prvih majnikovih dneh so postavili kip v kapelico, kjer stoji še sedaj. Na podstavek so zapisali kronogram Antona Dolinarja, tedanjega prefekta v Alojzijevišču. Napis se glasi:

VlgIL oLIM CVstos pontls saVI DIVE
Ioannes
sanCtl abhInC fLorlanl DlgnVs soCIVs
sls In aeVVM. 1)

Knez in škof Ivan Zl. Pogačar je blagoslovil kip pri procesiji na god sv. Florijana. Poprava s postavljanjem je stala 244 goldinarjev 30 kr.²⁾

Poleg kipa sv. Janeza Nep. je bilo v nekdanji kapelici še osem marmornih grbov. Trije grbi so bili zunaj nad vhodom, pet jih je pa bilo v kapelici v tlaku pred kipom. Srednji grb zunaj in znotraj je bil gallenberški. Volk Bajkart grof Gallenberg, ki je umrl 21. februarja 1733 in bil pokopan v Mekinjah, je bil tedaj deželni glavar. Levi grb zunaj je bil glavarjevega namestnika Orfeja grofa Strassoldo, ki je umrl l. 1732. in bil pokopan v Moravčah. Drugih pet grbov se je nanašalo na pet tedanjih deželnih odbornikov, in sicer na Ant. Josipa grofa Auersperga († 1762), Karola Henrika pl. Lerchenfelda, bistrskega prelata Jakoba Kloppeja, Jan. Daniela Gallenfelsa in Janeza Ferdinanda barona Hallersteina.

Ti grbi so sedaj vzdani v „Rudolfinu“.

Oglejmo si kip sv. Jan. Nepomuškega!³⁾ Svetnik kleči oblečen v talar, z dolgim roketom, ogrnjen s pluvialom, v levici držeč sv. razpelo, z desnico pa zanikuje, kakor bi hotel reči: Nikakor ne smem! Angel kleči pred njim in kaže s prstom na usta, češ zaradi molčečnosti si postal mučenik, z desnico pa drži simbol mučeništva, palmovo vejico. Sama zase je na desnici angelska glavica. Pod to veliko podobo je krasen relief, uprizarjajoč rablje, ki mečejo svetega

1) Slovensko: „Sveti Janez, nekdanj čujoč varuh savskega mostu, bodi odslej vedno zvest drug svetemu Florijanu.“

2) Farna kronika šentjakobska II. Str. 31.

3) Sliko priobčimo pozneje.

Janeza v Vltavo. Dva vojaka s klasičnim a hudim obrazom ga pehata čez most, tretji kot načelnik ga s sulico pritiska navzdol.

Sreča, da se je ta kip ohranil, čeprav ne v prvotni lepoti, ker je semintja nekoliko poškodovan. Ves spomenik je iz čistega kararskega marmorja.

2. Kip Karola VI. — Cesar Karol VI. je nastopil vlado že l. 1711. in bi torej moral priti tudi v Ljubljano k poklonstvu; vojne z Ludovikom XIV., nasledstvena vojska in

Izklesal Fr. Robba.

Desni kerub na glavnem oltarju pri sv. Jakobu v Ljubljani.

turški boji pa so ga zadržavali. Šele l. 1728. je nastopil pot proti jugu. Ljubljanski magistrat je dal v ta namen napraviti pri vicedomskih vratih lep slavolok s stebri.¹⁾ Bil je 22 črevljev visok, krasil ga je doprski kip Karola VI. iz belega marmorja, ki ga je izdelal Fr. Robba. Za ta kip je dobil umetnik 18 gld. nagrade. Tudi slavolok je on preskrbel. Porabil je zanj 310 funtov mavca.

¹⁾ „Ill. Blatt“, 1828. Str. 1.

Ker je okrasil tudi pročelje vicedomskih vrat, je računil za vse delo ok. 400 goldinarjev in zahteval še povrhu darilo.¹⁾ Nad kipom je visela Fama. Napis se je glasil: *Carolo VI. Romanorum Monarchae, German. Hung. Bohem. Regi, Archi-Duci Austriae etc. etc. Hanc urbem ad accipiendum a Ducatu Carnioliae homagium ingredienti.*

S. P. Q. Labacensis, Anno 1728.

Tudi mestna hiša je bila okrašena. Na eni strani je bila boginja miru in nad njo Karol Veliki z napisom: „Pace magnus“²⁾, na drugi strani bojni bog s kipom Karola V. in z napisom „Bello magnus“³⁾, v sredi pa doprski kip Karola VI. s Famo in napisom: „Hic utroque“⁴⁾. Pod srednjim lokom je stal čedno izklesan zmaj (mestni grb), ki mu je teklo na dan poklonstva iz žrela belo in rdeče vino v veliko veselje preprostih gledavcev.

Cesar Karol VI. je odpotoval 25. avgusta 1728 iz Celovca čez Ljubelj na Kranjsko. Na meji ga sprejme deželni glavar grof Gallenberg ter ga spremi skozi Tržič in Kranj v Ljubljano, kjer ga pri mestnih vratih pozdravi župan Matija Kristijan z notranjim svetom in mu izroči mestne ključe na rdeči baržunasti blazini (26. avg. 1728). Cesarja je spremljevala cesarica Elizabeta Kristina. Sprevod je šel v stolnico. Pred cerkvenimi vrati ga je sprejela duhovščina, in osem mestnih svetovavcev je nosilo baldahin (nebo) nad cesarjem do oltarja. Tedaj so zapeli „Te Deum“. Zvečer je bila razsvetljava.

Slovesno poklonstvo se je obhajalo 29. avgusta.⁵⁾ Cesar je potoval potem (30. avg.) dalje v Gorico, Trst in na Reko. Do Vrhnike je potoval po Ljubljani. Stanovi so omislili lepo ladjo „Sv. Karol Bormeja“, ki jo je iztesal izkušen mojster po obliki adrijskih bark. Notranjščina je bila prevlečena z baržunom in damastom, zunanjščina pa preprežena z zlatimi okraski. Ladja je imela sicer jadra, vendar je bilo na njej šest ljub-

¹⁾ Wallner. I. c. Str. 133. — ²⁾ Velik po miru.

³⁾ Velik po vojski. — ⁴⁾ Ta (velik) po obeh.

⁵⁾ „Ill. Blatt“. 1833. Str. 75.

ljanskih vesljačev in šest italijanskih gondolirjev, ki so vsi nosili obleko v deželni barvah.

Cesar je stopil na ladjo z deželnim glavarjem in s svojim spremstvom popoldan 30. avgusta. V 12 manjših rdeče in belo barvanih ladjah so sledili drugi plemenitniki in pričujoči deželni stanovi. Cesar je dospel zvečer na Vrhniko, prenočil v „Collinovi“ hiši in potem potoval dalje. Na Vrhniko se je povrnil 20. septembra in se odpeljal na ladji proti Ljubljani. Na gradu so topovi naznanjali, da se bliža cesar. — Te slavnosti so minule; nihče se jih več ne spominja, le doprnski kip Karola VI., ki se hrani v mestni hiši v veži prvega nadstropja, nas spominja teh časov. Doprsnik je ostal do l. 1791. na vicedomskih vratih v črni dolbini in okrašen z armaturami.¹⁾

Kip je natančno izdelan v nadnaravni velikosti. Kamen je že orumenel.²⁾

3. Veliki oltar pri sv. Jakobu. — Meseca julija 1732 so postavili jezuiti v cerkvi sv. Jakoba nov oltar.³⁾ Nastavka ni bilo, pač pa je bil naslikan na steno. Hkrati so postavili novo sliko sv. Jakoba in tabernakelj ali pravzaprav oltar s tabernakeljnomo. Umetnik Robba ga je izdeloval štiri leta in zaslužil po pogodbi 2900 gld. Istodobno so poskrbeli tudi za temelj kamnitemu nastavku, ki bi ga napravili svoj čas. Od Cirhaimove imovine so vzeli malone 2000 gld., drugo je vse poplačala edino le cerkev. —

¹⁾ Dimitz, „Geschichte Krains.“ IV. 246.

²⁾ Glej „Illyr. Blatt“. 1839. Štev. 27. — Dimitz, „K. g. Geschichte Krains“. Str. 104, 107. — „Mittheilungen“. 1850, str. 17. — „Letopis Matice Slovenske“ 1880, str. 45.

³⁾ Jezuitski diarij piše: „Ad primas Vesperas Solemnes hora 3. remoto fictili altari, quod ad crates erat, novum erectum, pictum in muro cum nova imagine S. Jacobi et tabernaculo marmoreo, in quo annos quatuor laborabatur, eleganti sane ab omnibus laudato, simul pretioso, nam soli lapididae juxta contractum bis mille nongenti floreni munerati — praeterea fundamenta posita pro ara suo tempore marmorea, pictor et opera soluta — bis mille non integros in hunc finem ex patrimonio Cirhaimiano percepit — reliquos sumptus una et sola dedit Ecclesia. Arae et tabernaculi descriptionem dabit historia.“

Jezuitski dnevnik, ki to pripoveduje, dostavlja: „Altar in tabernakelj bo popisala kronika.“ Žal, da te kronike ni, ker nam je ohranjen le prvi del od l. 1596. do 1691. Brezdvomno bi še na kiparjevo ime pozabili, kakor se je to zgodilo pri frančiškanskem in uršulinskem velikem oltarju, ko bi ga ne bil umetnik vklesal v beli marmor na epistelski strani pol metra od tal:

FRANC. ROBBA. VEN. INVEN. ET. FAC.
1732.

Izklesal Fr. Robba.

Levi kerub na glavnem oltarju pri sv. Jakobu v Ljubljani.

V tem poročilu je važen izrek: „Za svoj čas marmornat altar.“ Te besede pomenjajo, da so že tedaj mislili tudi na velik nastavek, da so jim pa primanjkovali dohodki zanj. Ljudska govorica pripoveduje, da so kamen že naročili, da se je pa ladja potopila. Ta pripoved se zgodovinsko ne more podpreti, pač pa je verjetna, če pripoved ni zamenjala tega nastavka z mestnim vodnjakom, o katerem se ve za gotovo, da se je marmor potopil tik Trsta. Da so pa še pozneje na-

birali za nastavek, dokazuje opazka v farni kroniki: „L. 1756. je darovala gospica pl. Bosio za veliki oltar, ki se bo postavil svoj čas, 1000 gld. in zlato verižico, vredno dvajset zlatnikov.“

Šentjakovski oltar je oltarna miza s tabernakeljnom. Ta pa vam je umetnina prve vrste. Načrt je napravil kipar sam. Prav tu se kaže njegova velika nadarjenost. Tri stopnjice vodijo k oltarni en meter visoki mizi. Oltarna miza je sarkofag, sestavljen iz različnih marmorjevih vrst. Podstav je bel marmor, ki je deloma izklesan. V ta odklesani prostor je vložen rdeč marmor takó, da je površina okroglo ukrivljena. To delo je zelo zamudno. Umetnik mora drobne plošče tako dolgo pritiskati in utirati v pasto, dokler se plošče ne upriličijo pravi obliki, čeprav plošča večkrat počí. Te razpokline se vidijo kakor žilice v kamenju. Mizo (menzo) nosi na vsaki strani po en angel. Oba klečita in podpirata mizo, noseča na glavi rumeno kamenito blazino za svitek. V sredi nad menzo je tabernakelj z baldahinom. Sestavljen je iz belega, rdečega in rumenega marmorja. Baldahin je iz belega marmorja in sloni na šestih stebriških skupinah. Stebriči so raznobarni. Ob tabernakeljnu sedita na volutah na vsaki strani po en angel, držeča rog, ki služi za svečnik.

Nad tabernakeljnom je svetopisemska knjiga s sedmerimi pečati; držita jo dva angela, ki se takó trudita, da se jima pozna napor na zabuhlih licih; dve angelski glavici pa jo podpirata. Ob strani kadita dva angelca s kadilnico, ob ozadju pa klečita na zavojih zopet dva angelca.

Na kupolastem baldahinu stoji spredaj angel s trobento, na desni in levi strani pa klečita angelca, episteljski igrajoč na kitaro, evangeljski pa na gosli. Zadaj trobita zopet dva angela. Angelci na baldahinu in oba spodaj ob tabernakeljnu so pravi biseri baročne dóbe. Vsi ti angelci imajo visoko čelo, saj so angeli duhovi, ki imajo popolnejši um kot mi ljudje.

Vsako stran tabernakeljna krasi po en angel v velikosti odraslega mladeniča. Kle-

čeča na volutah sta obrnjena sorazmerno proti Presvetemu. Episteljski angel drži roki pobožno sklenjeni, evangeljski pa naslonjeni na prsa. Tudi Kristus na srebrnih vratcah tabernakeljskih je izredno lepo delo. Kolik razloček med tem Kristusom in onim lesnim pod baldahinom, ki ga je izrezljal kipar Zajec!

Ta oltar je že od nekdanj zbuja pozornost veččakov. Dr. Ilg je ob njem takoj spoznal velikega umetnika. Ugajala mu je posebno fina zmernost poleg natančnega dela in plemenitega soglasja posameznih delov. Sam popisuje oltar tako-le: „Rakvi podobna menza nosi lično sestavljen tabernakelj s stebriči iz rujavega marmorja, z arhivoltami in s potegnjeno kupolo; vsi deli so okrašeni z vloženim pisanim marmorjem. Najnežnejši okras so pa kipi angelčkov in na konceh oltarne mize dva velika klečeča keruba. Desni kerub je posebno lep. Roke pritiska na prsa in globoko zatopljen z deviško bojzljivostjo poveša pogled; levi kerub pa je nekoliko živahnejši. Tabernakeljsko streho krasi pet svirajočih puttijev. Posebno mikaven je sprednji na desnici, ki s sladko pobožnostjo prisluškuje svojemu igranju na goslih, levi pa brenka na tamburino, nagibajoč glavico; dva druga držita na vznožju tabernakeljna rogova za svečnik; dva klečita spodaj ob menzi, manjši, v molitev vtopljeni, so razpostavljeni krog trona. Ti kipi so kaj mični in spadajo med najlepše, kar jih jaz poznam iz tiste dóbe — 1732.“ Tako dr. Ilg.¹⁾

V resnici dokazuje ta oltar, kako pesniške ali umetniške narave je bil Robba. Na tem oltarju je krasna različnost, ki pa vendar teži v enoto — proti tabernakeljnu. Vse stvari naj časté Gospoda; trdi kamen naj se omehča in naj izraža slavo Gospodu; angelci proslavljajo največjo skrivnost — Jezusa v presv. Rešnjem Telesu. Keruba si ne upata pogledati kvišku. Molčé molita sveti

¹⁾ „Kunstnotizen aus Laibach“ v „Mittheilungen der k. k. Central-Commission zur Erforschung und Erhaltung der Kunst- und historischen Denkmale.“ 1884. p. CXII. sq.

zakrament. In na baldahinu, tu je šele pravo življenje! Angelci trobijo, svirajo in brenkajo, da bi dostojno proslavili angelski kruh. Dva angelca svetita neposredno pri tabernakeljnu večni luči. Ali ni tukaj umetnik v resnici izrazil besede veličastnega speva „Te Deum“: „Tebi vsi angeli, nebesa, vse moči, Tebi kerubi in serafi kličejo z neprestanim glasom: Svet, svet, svet Gospod, Bog vojnih trum!“

Ne čudimo se, da je izdeloval umetnik štiri leta to umetnino, priznati pa moramo, da je tedaj dosegel vrhunec duševnega poleta, dasi je v tehniki ostal dalj časa na isti ali morda še na višji stopinji. Prav pri tem oltarju pa spoznavamo tudi znake Robbove umetnosti. Njegova dela so večinoma zelo natančna. Kipi so posneti prav po naravi, zato ne najdeš lahko kake napake v razmerju posameznih udov. Vsi obrazi so bolj polni, lasje kodrasti; angelci imajo večinoma nekoliko čez čelo visečo kosmo; oči so natančno izklesane, zlasti solzna jamica, včasih celó krog za šarenico. Obrazne poteze so včasih grške, včasih bolj podobne izrazu našega rodu. Kdor opazuje ljubljanski

tip, spozna, da je pogostoma podoben grškemu; zato so tudi Robbovi obrazi posneti po tej lastnosti. Potegni premo črto ob ravnem čelu navzdol, in ta črta le nekoliko preseka nosno končino. Angelci imajo, kot otroci sploh, manj ostre poteze in tudi nosovi so bolj mehki, zlasti v korenu šibki, kar jim daje prav mil in nežen izraz. Vrat je pri večjih kipih dosledno precej dolg, pri malih angelcih pa kratek. Roke so posebno značilne. Poglej roko, in z malimi izjemami najdeš, da je srednji prst s prstancem sklenjen, drugi prsti pa so kolikor toliko razkročeni ali razprostrti. Na rokah se večkrat vidijo kosti in kite. Lepo in dovršeno so izdelane tudi noge, bodisi gole, bodisi obute v čevlje ali opanke, včasih tudi v posebne vrste sandale. Kako krasno in spretno so trakovi izklesani na sandalah keruba na desni strani velikega oltarja pri sv. Jakobu! Sploh so vsi kipi, glej jih od katerekoli strani, čedni, plemeniti in dovršeni. Ogleduj jih tisočkrat: vedno te zanimajo, nikdar se jih ne naveličaš. Ali ni to prava umetnost?

(Konec prih.)

In danes je lep dan...

In danes je lep dan,
in žarkov zlatih milijon
razliva tiho luč
čez širno, mirno plan
od vzhoda tja v zaton...
Jesen prihaja skozi dan
k rumenim cvetom sred poljan,
kot skrbna mati k zibelki,
kjer detece ljubó leži,

da strne v sen sladák
s poljubom trudne mu oči.

Jesen prihaja skozi dan —
in srce mirno sanja mi,
ko vele rože sklanja mi
jesen po zapuščenih tleh.
In srce verno sanja mi,
kot detece, ki v blažen sen
ga vspaval je poljub gorak...

Cvetko Slavin.

Francesco Robba,

ljubljski meščan in kipar.

Njegovo življenje in umetniško delovanje. — Sestavil **Viktor Steska.**

(Konec.)

4. V cerkvi Marijinega Oznanenja, ki je bila prej avguštinska, a je sedaj frančiškanska, beremo za oltarjem napis: „Perill. Dnus Philippus de Giorgio S. R. I. E. Ao MDCCXXXVI Divae Virgini Annunciatæ Aram hanc extruxit.“ Iz tega napisa so prej sklepali, da je delo dovršil de Giorgio, dokler ni prof. Vrhovec l. 1886. objavil pravde med Robbom in magistratom, kjer se jasno vidi, da je oltar Robbov. Še boljše nas poučuje o tem oltarju zapisek neke pravde v „Rudolfinu“. Že zgoraj smo omenili, da je po Mislejevi smrti prevzel delo vel. oltarja Robba s pogodbo dné 21. jan. 1728. Izvrševavci Giorgove oporoke so bili Iv. Anton pl. Vermotti, dr. Fr. Krištof pl. Bogataj in Leopold Caharija pl. Rastern. Ti pošljejo 13. avg. 1736 deželnemu glavarju pritožbo, glasečo se približno tako: „Ko je Jan. Filip de Giorgio izrazil v svoji oporoki željo, naj bi se postavil veliki oltar v avguštinski cerkvi pred Špitalskimi vrati in je volil v ta namen 6000 gld. ter nas postavil za izvrševavce svoje oporoke, smo lani začeli staviti oltarju podlago, ne da bi ugovarjal sedanji patron Karol Avgust baron Ruessenstein. Letos spomladi pa se je pričel baron protiviti, češ da je oltar prevelik, „opus improportionatum“. Pritožil se je, mi pa smo dobili pravdo; potem je ugovarjal pri vladi, mi pa prosimo, da bi smeli nadaljevati, in da bi Vaša Prezvzišenost zaukazala priorju v konventu, naj pusti meščanskemu kamenoseku in kiparju Frančišku Robbu brez ovire nadaljevati pričeto delo, sicer naj zadene patrona kazen.“

Deželni glavar grof Saurau je odločil še istega dne (13. avgusta 1736), da baron nima pravice ustavljati se in motiti dela. Pravdo so nadaljevali. Cesar je odgovoril 5. febru-

arja 1737 grofu Frančišku Turnu Valvasina, da se sme delo nadaljevati. Pravde pa še ni bilo konec. Nova prošnja je šla do cesarja 28. febr. 1738. Naposled je bila ta pravda rešena in končana 12. junija 1743 Robbu na korist.

Nastavek tega oltarja je silno visok in se končuje v baldahinu. Nad mizo se vzpenjajo na vsaki strani po trije stebri. Skrajni so črnikasti, srednji svetlorjavkasto-sivo pisani in notranji sivkasti. Med notranjim in srednjim stebrom stoji po en kip in sicer na evang. strani sv. Filip s križem in s knjigo, na epist. strani pa sv. Felicita. Oltar je napravil Filip de Giorgio, zato je en kip posvečen sv. Filipu. Sv. Felicita pa stoji na oltarju, ker je njeno ime nosila žena Konrada barona Ruessensteina, ustanovnika cerkve. Svetnica gleda proti nebu, kakor bi klicala svojim sedmerim sinovom: „Glejte proti nebu! Tamkaj vas čaka Jezus Kristus s svojimi svetniki. Bodite stanovitni v njegovi ljubezni in vojskujte se za svoje duše!“¹⁾ Čudovit je izraz njenega obličja, lepe so gube na obleki. Manj umetniško je dovršen sv. Filip.²⁾ Tudi tu se nahajajo angelske glavice ob tabernakeljnu, kakor ob stranskih oltarjih pri sv. Jakobu. Na vrhu baldahina je na vsaki strani po en angel z razprostrtimi rokami. Vrh nastavka je kip nebeškega Očeta, ki drži, na krogli sedeč, desnico stegnjeno, z levico pa žezlo. Na obeh zavojih je po en angel, držeč na prsih sklenjene roke. Na vsaki strani tabernakeljnu je grb iz belega marmorja.

¹⁾ Legenda 10. junija.

²⁾ Fotografični snimki sv. Felicite se nahajajo v „Dom in Svetu“ l. 1897. str. 121, 136, 137 (z napačnim podpisom sv. Katarine); angelska glava pa l. c. str. 65.

Na straneh oltarja sta visoka kipa iz slabšega marmorja, predstavljajoča sv. Avguština in sv. Tomaža Vilanovskega, nadškofa v Valenciji na Španskem in redovnika iz avguštinskega reda.

5. Cerkev sv. Trojice ali uršulinska je bila dozidana in blagoslovljena l. 1726., velikega oltarja pa še ni imela. Gospa Ana Katarina Schellenburg, s svojim soprogom ustanovnica samostana, se ponudi, da bo zanj poskrbela. Pogodbo podpiše 29. maja 1729 hkrati s prednico Marijo Rozalijo vpričo dež. glavarja Orfeja grofa Strassoldo. Odmenila je za oltar glavnico 6000 gld. Delo so izročili najimenojnejšemu ljubljanskemu kiparju Fr. Robbu in sklenili z njim pogodbo 27. julija 1730.

V tej pogodbi obeta Robba, da bo postavil oltar brez kipov že v treh letih. Kipe bo pozneje dostavil. Prednica mu mora izplačati 5000 gld. in štiri stebre iz afriškega marmorja na svoje stroške pripeljati do cerkve, dalje mu mora preskrbeti železo, svinec in zidarje z vsem potrebnim za postavljanje.

Posamezni deli velikega oltarja bodo iz afriškega marmorja, iz rdečega francoskega, rumenega veronskega in rdečkastega domačega; kipi pa vsi iz belega kararskega marmorja.¹⁾

Leta so hitela, oltar pa še ni bil dovršen. Tudi stroški so se množili. L. 1744. so od julija dalje posebno vztrajno delali. Dodelali so sakrarij in tlak iz kamenitih plošč. Stari nagrobni kamen ustanoviteljev so odpravili in novega postavili. Novi oltar so dovršili do sv. Uršule. Stal je 11.136 gld. 39 kr.²⁾

Tudi ta oltar je silno visok. V pogodbi pravi Robba, da meri 42 čevljev v višini. Kljub temu je primeren cerkvi, zlasti ker stoji pod visoko kupolo. Pet marmornih stopnjic vodi k oltarni mizi. Nastavek je nekak slavolok na velikanskih stebrih in se končuje v baldahinu. Na vsaki strani je po

en kip, na evangeljski sv. Ane, na episteljski pa sv. Katarine, v spomin ustanovnici Ani Katarini pl. Schellenburg.

Kip svete Ane predočuje visoko, vitko ženo z izrazitim, starikavim, vendar milim obrazom.

Sv. Katarina je skrbno izdelan kip. Kolo stoji vstric nje, tako da vidi gledavec več ko pol strtega kolesa.

Zanimive so tri simbolične skupine pod baldahinom, predstavljajoče tri božje čednosti.

Na vrhu pod baldahinom je vpodobljena sv. Vera kot devica, ki ima ogrinjalo globoko potegnjeno čez oči. Na prsih se spenja krilo v krasnih gubah in pada ob telesu in nogah navzdol. V desnici drži visoko kelih, z levico pa oklepa križ, pod katerim sta dve angelski glavici.

Dva angela držita baldahin, z eno nogo klečita na zavojih, druga jima plava v zraku.

Pod sveto Vero sedita na zavojih nad stebrovjem simbola svetega upanja in svete ljubezni.

Upanje predstavlja devica, ki stoji z eno nogo nekoliko višje kakor z drugo; samo prsti gledajo izpod lepo nabrane obleke; levico prisanja na prsi, z desnico drži sidro. Na labodjem vratu sloneča glava se obrača proti sredini oltarjevi.

Ljubezen je vpodobljena kot ljubeča mati, ki drži z levico otroka, vzpenjajočega se ob njenih prsih, z desnico pa drži drugega, ki mirno gleda, oklepajoč se materinega kolena. Krasne skupine!

6. V stolnici sta oba oltarja v prečni ladji, presv. Rešnjega Telesa in sv. Dizma, Robbovo delo. Oltar sv. Dizma je le oltarna miza. Vrhno ploščo držita kakor pri svetem Jakobu angelca. Tudi marmorne vrste so iste. Tu občuduješ iste mehke, ljubke in nežne poteze v obrazih, telo pa je skoro premočno. Na oltarju presv. Rešnjega Telesa molita presv. skrivnost dva angela.

Tehnika teh angelov je pač dovršena, žal, da je kretnja pretirana, ker je umetnik hotel izraziti preveč čuvstev in je prestopil stem naravne meje. Kdaj da sta bila na-

¹⁾ Listina v uršulinskem arhivu v Ljubljani.

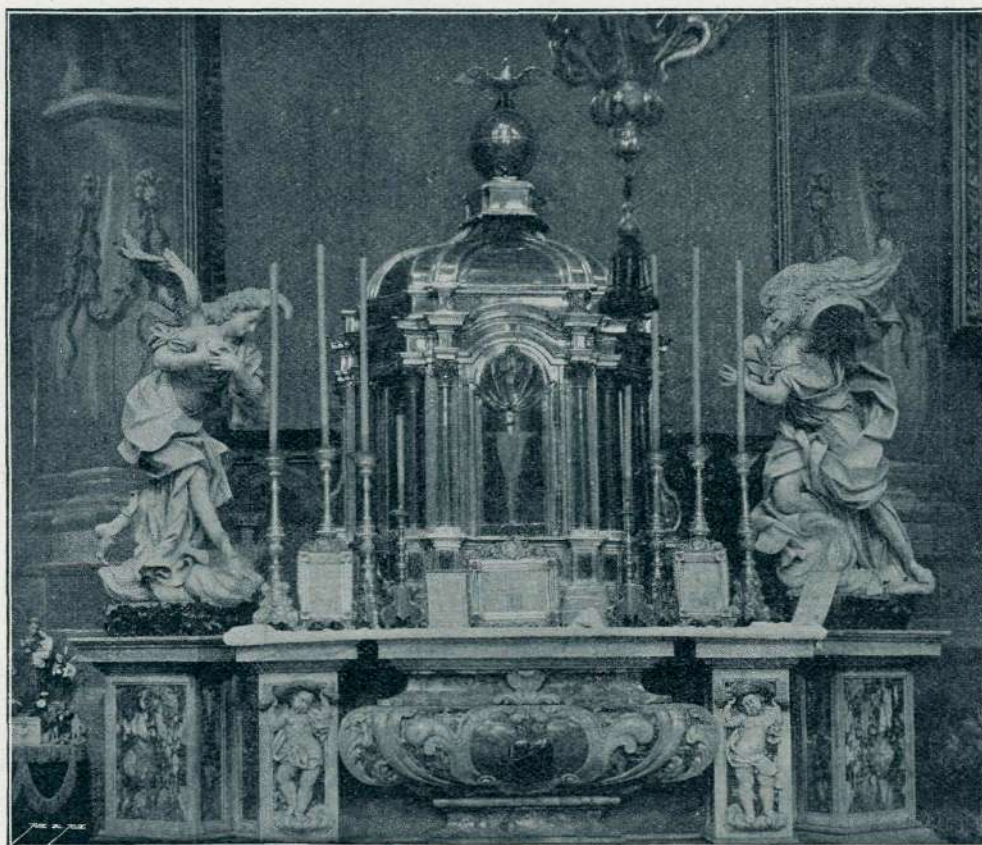
²⁾ Samostanska kronika.

rejena ta oltarja, še ni znano.¹⁾ Po obliki sodim, da ju je napravil Robba pred l. 1750.

7. Ljubljana je imela več vodovodov. Tak vodovod je bil rimski z dvema vodnjakoma v nemški komendi in v Krakovem. Drugi vodovod je bil skozi Špitalska vrata do mestne hiše in pa na Starem trgu. Mestni očetje so sklenili l. 1743. napraviti pred mestno hišo lep nov vodnjak. Pogodbo sta podpisala Robba in mestni bla-

stari vodnjak, novega, in sicer vodojem iz navadnega marmorja, tri podobe z njih znaki v popolni človeški velikosti (5 čevljev visoke) in podstave iz genovskega marmorja, naposled pa 20 čevljev visok obelisk iz rdečega domačega marmorja, vse po predloženem načrtu in po določeni meri. Vodnjak bo visok s podstavo vred 35' in širok 18'. Poleg tega oskrbi tudi kamenite stopnjice in nove ogelne kamene. — V drugi točki

Izklesal Fr. Robba.

Tabernakelj v ljubljanski stolnici.

gajnik Ranilovič.²⁾ Ta mu obljubi za delo 2400 gld. in čast vnanjega svetništva.

Pogodba obsega pet točk. V prvi se zavezuje Robba, da napravi na prav istem kraju pred mestno hišo, kjer stoji sedaj

¹⁾ Dimitz („Geschichte Krains.“ IV. str. 154.) in pl. Radics pišeta, da je delo stalo 3250 gld. Kje sta to izvedela, mi ni znano.

²⁾ Vrhovec: „Letopis Mat. Slov.“ 1885, str. 216.

obeta blagajnik izplačati kiparju 2400 gld., in sicer proti pobotnici precej 600 gld., trikrat vsakega pol leta po 450 gld. in po končanem delu zopet 450 gld. Robbovo delo pa mora biti razmerno obrokom. — Tretjič je dolžan Robba preskrbeti sam na svoje stroške vse za delo potrebne zidarje, delavce, apno, železo, svinec, vsakovrstne odre, vrvi, izkratka: vse za delo potrebno. — Če-

trtič obljubi blagajnik v imenu magistrata, da mu preskrbi o sv. Jakobu izpraznjeno mesto v svetu štiriindvajsetih zunanjih svetovavcev, ako bo Robba postavil vodovodne cevi in jih napeljal v vodnjak. — Naposled naj to pogodbo odobrita magistrat in vice-dom, da bo vezala še trdneje. — Pogodbo sta podpisala 4. julija 1743, in magistrat jo je odobril štiri dni pozneje. Robba bi bil moral izgotoviti vodnjak v dveh letih, toda ni bil gotov niti še l. 1749.

Magistrat ga je drezal, naj pohiti in dokonča vodnjak do jeseni. Zato da mu hoče doplačati 100 gld. in vzdržavati štirinajst delavcev do zvršetka. Vrh tega mu povrne onih 230 gld. 41 kr., ki jih je potrošil za vodnjak iz svojega (2. maja 1749).

Robba je imel nesrečo. Ladja, obložena z marmorjem, naročenim iz Benetk, se je potopila blizu Trsta. Magistratu se je Robba smilil, zato je naročil marmor iz svojega.

Stroški so rastli. Dogotovljen bi moral biti vodnjak za 2400 gld., a stal je po računu, ki ga je magistrat odobril, 4826 gld. Robba je izgubil pri njem vse svoje imetje. Ko je bil vodnjak dodelan, prosi Robba magistrat za odškodnino, češ vodnjak je mojstrsko delo in vreden 12.000 gld., čeprav njega velja le 4826 gld. Res, da je obljubil dovršiti delo za 2400 gld., a to je storil nepremišljeno in v času, ko se mu je godilo še dobro. Sicer pa je pogodba že sama po sebi neveljana, ker je vodnjak za polovico več vreden, kakor se je pogodil zanj. Tudi magistrat je to spoznal in že sklepal o tej reči. Robba torej prosi, naj se mu ne povrnejo samo stroški, ampak naj se mu tudi kaj plača za delo, da ne bi mesto plačila prejel kazen in se kesal, da se je lotil kiparstva. Magistrat naj si ne nakoplje očitavanja, da je poginil pri delu, namenjenem očetom v večer spomin, njegov mojster ter postal nesposoben lotiti se kakoga drugega dela. Magistrat je dal vodnjak ceniti posebnim poverjenikom, ki so spoznali Robbovo trditev kot resnično in predlagali, naj se mojstru izplača 1200 gld. odškodnine, da se ne zapletó v drage pravde.

Magistrat ni bil tega mnenja. V istini je Robbu že plačal 4826 gld. za vodnjak, kar Robba sicer priznava, a še vedno trdi, da je na škodi za 2000 gld. in drugega nima za dveletni trud nego samo zahvalo.

Robba se je obrnil tudi do višjih oblastev, dokazujoč, da malo zahteva, ker šteje za delo le 4 $\frac{1}{2}$ leta mesto 9 let, ter računi po 1 gld. 25 kr. na dan, torej toliko, kolikor je plačeval svojim pomočnikom. Delal je tri leta nepretrgoma po leti in po zimi, v mrazu in vročini, kakor ga je lahko vsakdo videl. Najmanj tri leta pa je rabil, da je pripravil in obdelal tvarino. Za potovanje, ki je v zvezi z delom, ne zahteva nič. Po pravici sme torej terjati za 4 $\frac{1}{2}$ leta po 1 gld. 25 kr. na dan, vsega skupaj 1836 gld., čeprav se mu kot umetniku spodobi več kot 3000 gld.

Komora je prošnjo vrnila in umetnika zavrnila na magistrat. Robba poizkusi še enkrat svojo srečo, proseč, naj skličeta obe stranki razsodnike in se jim nepogojno ukloneta. Magistrat privoli, in Robba, ki je imel pri plemenitnikih dokaj prijateljev, naprosi kot razsodnika Frančiška Karola grofa Hohenwartha in Franč. Antona pl. Steinberga, magistrat pa barona Karola Valvasorja (in Antona Jan. Nepomuka Tauffrerja. Ti so se sešli 8. avg. 1752. V tem času je pa Robba poskočil s svojimi zahtevami za 973 gld. Na magistratovo zahtevo je to utemeljeval z raznimi stroški za kamen, pot in načrt. To njegovo utemeljevanje izpodbija magistrat točko za točko.

Ta listina je za nas posebno važna,¹⁾ ker imenuje tu magistrat kot Robbovo delo šenklaška angela, dva kipa od belega marmorja na velikem oltarju v frančiškanski cerkvi (stari), in velika oltarja v avguštinski cerkvi.

Razsodniki so se zopet sešli 22. avgusta 1752 ter razsodili, da se plača Robbu razen tega, kar je že dobil, v treh četrtletnih obrokih še 1848 gld. 20 kr., da pa je s tem

¹⁾ Vrhovec: „Die wohllöbl. Hauptstadt Laibach.“ Str. 105.

Robba za vselej odpravljen. Magistrat se je uklonil in plačal določeni znesek. Stroški so torej znašali 6674 gld. 20 kr. in nekoliko apna, peska, kamenja, desk, železnih vezi itd., kar je magistrat sam preskrbel Robbu. Za novi marmor, ko se je potopila ladja, je plačal magistrat 352 gld. 45 kr.¹⁾ — Tudi v tej pravdi se podpisuje Robba „scultore e architetto“.

Za ta vodnjak so prepeljavali kamenje z veliko težavo. Dve skali sta tehtali po 60, dve po 50 stotov. Vozniki so zahtevali za vožnjo od Trsta do Ljubljane od stota 1 gld. 8 kr. Magistrat jim je pa zapretil, da jim odvzame pravico do obrti, če se ne vdajo in ne peljejo stota po 40 kr., kar je slednjič pomagalo.²⁾

Vodnjak smo deloma že popisali, ko smo navedli pogodbo, ki določuje, kakšen mora biti vodnjak na podlagi modela. Henrik Costa imenuje ta vodnjak najlepši javni spomenik v Ljubljani. Po pravici, saj nimamo drugih, ki bi bili res umetniško kiparsko izdelani, če izvzamemo Mislejev spomenik presv. Trojice na križišču Dunajske in Marije Terezije ceste.

Na mestnem vodnjaku so največje važnosti trije kipi, predstavljajoči tritone. Toda kaka izprememba, kolika razlika med doslej popisanimi kipi in pa med temi! Drugi kipi se odlikujejo po klasiški mirnobi, deloma sta izvzeta le angela v stolnici, tu pa gledaš bajne tritone v razbrzdanih oblikah. Prej tako plemenitomirni Robba je tu zašel na pot sto let pred njim rojenega Lavrencija Berninija. „Berninija je baročni čas zapeljal, on pa druge umetnike. Preproste naravne lepote, ki se s svojo preprostostjo tako omili človeku, ni hotel poznati; vse je moralo biti našoperjeno, nenaravno zvito, za trenutek pretresljivo.“³⁾ Pri njem in njegovih naslednikih hlepi vse po zunanjem efektu. Plastika pa je mogla doseči ta učinek le s tem, da je zapustila svoj pravec in se približala sli-

karstvu. Relievi so pričeli najprej hoditi po tej poti; druga kiparska dela so jim sledila. Vsak kip je moral biti živahen in strastno živ. Vsak obraz je moral dihati notranjo razburjenost, roke, noge, vse kretanje pa kazati nemirno življenje. Naturalistična smer je hkrati zahtevala točno in naravno obliko, ki se je včasih vendarle izprevrгла v manirizem. Poglej kipe moških oseb, kakó so kosti pretirano krepke, kite napete in roke žilave! Pri ženskih osebah so nasprotno posamezni udje prisiljeno gladki in zakroženi. Oblika se je ravnala le po načelih slikarstva; telo se je v bohato razblinjenih gubah kar skrilo ali pa prosevalo vsled nedosežne tehnike, kar je oboje oviralo, da niso mogle prodrati naravne oblike.¹⁾

Pri vodnjaku je torej Robba posnemal Berninijev slog; zato so kipi v resnici fantastični. Dr. Ilg²⁾ sodi, da pripada vodnjakovo figuralno okrasje k najbolj razbrzdani efektni smeri in opisuje vodnjak takole: „Nad peterimi stopnjicami se vzdiguje marmorna čaša: iz nje molí 20 čevljev visok obelisk iz sivega domačega marmorja; vsa višina znaša 30 čevljev. Okoli obeliska so razpostavljeni trije tritoni vsak z enim delfinom, iz genovskega marmorja. Ti so popolnoma drzno Berninijeve, močno prisiljene oblike.“

Bodisi kakorkoli, priznati pa moramo, da je vodnjak vendarle velike umetniške vrednosti, in Ljubljana ima vsaj en spomenik v rokokó-slogu.

Robba je bil sicer v prvi vrsti kipar, a prevzemal je tudi kamenoseška dela. L. 1739. je prevzel oskrbovanje kamenitih plošč za kapucinsko cerkev, l. 1745. za mestno utrdbo (bastijo). L. 1750. se je zavezal, da napravi kamenite stopnjice v mestni hiši in kamenite stebre za mestno opekarno. Po magistratovem naročilu je preskrbel tlak kapelici sv. Jurija v stolnici in pokrov rakvi, namenjeni ubožnim meščanom, istotam. Plošče so

1) Vrhovec: „Matica Slov.“ 1885. Str. 216—221.

2) A. D. „Blätter aus Krain.“ Str. 47.

3) Dr. Medved. „Dom in Svet“. 1896., str. 218.

1) Wilhelm Lübke. „Grundriss d. Kunstgeschichte“. II. 372.

2) N. r. m. str. CXIX.

bile rdeče, bele in črne. Pokrov iz črnega marmorja in okrašen z belimi vloženi simboli smrti se še sedaj nahaja v isti (sedaj Marijini) kapeli. Na njem se vidi z rimskimi številkami zaznamovana letnica 1744. Za to delo je dobil 200 gld.¹⁾

III.

Doslej smo našli Robbova znana dela. Nedvomno pa je, da mu moramo pripisovati še več del. Ne smemo sicer misliti, da je Robba dovršil do zadnje pičice vsak kip sam, a delo je vendar izšlo iz njegove delavnice in po njegovem modelu. Iz prve dobe njegovega delovanja v Ljubljani ostaja še vedno nekoliko časa, ko je gotovo kaj umetniškega ustvaril.

Zgodovina je imenovala doslej samo eno delo, ki ga še nismo popisali, namreč dva kipa velikega oltarja pri frančiškanih v Ljubljani.²⁾ Znano pa je, da so to cerkev podrli in njeno opravo prodali.³⁾ Kje sta sedaj ta kipa? Najbrže v Rakuliku, podružnici hrenoviške župnije na Notranjskem, kamor sta prišla po nakupu l. 1787., takrat, ko so kupili Hrenovičani svoj sedanji veliki oltar iz prav tiste cerkve. Kipa sta iz čistega, snežnobelega marmorja in predočujeta dva svetnika iz frančiškanskega reda, namreč sv. Janeza Kapistrana in sv. Bernardina Sienskega. Sv. Janez Kapistran se je proslavil zlasti l. 1456. pri Belem gradu. Oznanjujoč križarsko vojsko proti Turkom je govoril in v nemal ljudi tudi v Ljubljani. Sv. Bernardin Sienski je bil Kapistranov učitelj v bogoslovskih vedah.

Zgodovina ne omenja nobenega drugega dela Robbovega, ustno izročilo pa mu pri-

¹⁾ Wallner. „Mittheilungen des Museal-Vereins f. Krain.“ Str. 133.

²⁾ — „bei den Franciskanern hinsichtlich der zwei Figuren von weissem Marmor im hohen Altar stehend.“ Vrhovec: „Die w. l. H. Stadt Laibach.“ Str. 105.

³⁾ Oltar sv. Križa, ki ga je podaril Jakob pl. Schellenburg, je kupila cerkev v Hrenovicah l. 1787., kakor izpričuje v kamen vdolbeni napis. Bržkone je to delo kiparja Mih. Cussa. Dragocena prižnica je v cerkvi sv. Petra v Ljubljani. Kupili so jo l. 1786. za 201 gld.

pisuje vodnjak v Bokalcih (Stroblhof) pri Dobrovi. V veži tega gradu je vodovod s kipom. Mladenič zamišljeno in oprezno stopa po skalnem bregu proti vodi. Z levico se opira na skalo, z desnico drži tančico.¹⁾ Delo je Robbovemu zelo podobno, vendar se iz zgodovinskih ozirov obotavljamo, da bi tudi ta kip pripisovali Robbu. Valvasor namreč že omenja, da je bil pred grajščino „mož iz marmorja.“²⁾ Mogoče je, da so ga pozneje prenesli v vežo, kjer se nahaja še sedaj. V tem slučaju seveda ni Robbov, ki je deloval v Ljubljani šele trideset in več let po Valvasorju. Bržkone je tudi ta kip znamenitega kiparja Mihaela Cussa, ki je v mnogih ozirih v svojih delih silno podoben Robbu.

Tudi v cerkvi sv. Jakoba v Ljubljani utegnejo biti še nekateri kiparski izdelki Robbovi. To misel je izrazil najprej Erberg,³⁾ slutnjo pa tudi dr. Ilg; imenovala pa nista nobene umetnine. Poizkusimo torej določiti, kaj se dá Robbu pripisovati. S primerjanjem spoznamo, da so kipi na angelskem oltarju in na oltarju sv. Ane zelo podobni Robbovemu delu.

Angelski oltar je bil dovršen l. 1723. Daroval je zanj P. Jos. Vidic 840 gld. in zvonar Gašper Franchi 200 gld. Stal je 1500 gld. Umetnik ni imenovan. Od druge strani pa vemo, da je delal kot kipar v cerkvi sv. Jakoba Luka Mislej, Robbov tast. Kaj ko bi bil Robba kot Mislejev sodrug izdeloval kipe? Verjetnost je velika zaradi podobnosti dela.

¹⁾ „Illyr. Blatt“, 1849, str. 345. Wilhelm U.... piše: „Als ich — das grosse Meisterwerk des unsterblichen Roppa (!, die Statue — sah, dachte ich zuerst, dass sie Einen darstellt, der im Begriffe ist zu baden. Bald darauf wurde mir eröffnet, dass sie einen die Nympe des Baches Suchenden darstellt, was ich bei näherer Betrachtung auch bestätigt fand.“ Njegova pesem o tem se pričinja:

Was zauderst Du den Sprung zu wagen,
Und schaust und sinnest immer nach? etc.

²⁾ „Ehre des H. Kr.“ XI. 566.: „Gleich vor dem Schloss ein grosser Fisch-Behälter, welchem ein von Marmel ausgearbeiteter Mann das Wasser ertheilt.“

³⁾ O. c. str. 315. — „und mehrere marmorne Statuen und Altäre sind von ihm.“

Na listovi strani tega oltarja stoji nadangel Rafael z desno nogo na ribi; z desno roko drži obleko, z levo pa potno palico. Na nogah nosi sandale. Obleka ima prav čedne, naravne gube. Na evangelijski strani drži nadangel Gabriel lilijo v povzdignjeni desnici in levico prislono na prsa. Čeden je tudi relief Marijin na frontalu.

Oltar sv. Ane je bil dogotovljen l. 1724. in je stal 1700 gld. Neznanec je daroval 500 gld., Ana Summeregger (Smrekar) 500 gld., Reimann, vodja nemške cerkve, pa 100 gld. Na tem oltarju sta dva velika kipa, predstavlja joča sv. Katarino in sv. Magdaleno.

Sv. Katarina na epist. strani drži desnico na prsih, z levico pa oprijema gube svoje obleke. Ob njej stoji kolo, znamenje njenega mučeništva. Ta kip je precej podoben kipu iste svetnice v uršulinski cerkvi. Sv. Magdalena na evang. strani drži z obema rokama mrtvaško glavo. Dolgi lasje visé razpletene čez oplečje. Pred njo na tleh je posoda za nardno olje. Ta dva kipa zadaj nista obdelana. Na vrhu oltarja in nad stebrovjem je po en angel. Dva angelca na stranskih zavojih sta skoro premasivna. Marmor je lep, kararski.

Prsti pri teh kipih so Robbovi. Obrazi niso posebno značilni. Jako lične so gube na obleki in nežne angelske glavice, kraseče stebrovje.

Na Robba spominjata tudi kipa sv. Florijana in sv. Roka v kapelici sv. Janeza Nepomučana. V jezuitskem zapisniku darov beremo, da je daroval za ta oltar l. 1721. pl. Raab altarno sliko in 500 gld. L. 1744. je darovala Suzana Raab 100 gld. in l. 1764. jezuitski rektor 25 gld. za postavljanje kipov. Če sta glavna kipa res šele iz l. 1764., je delo seveda pripisovati drugemu kiparju.

Robbov utegne biti tudi doprsni kip stolnega dekana dr. Antona Dolničarja pl. Thalberg, ki je sezidal stolnico ljubljansko.¹⁾ Delo je fino; duhovitost govori z obraza. Kip je postavil stolni kapitelj l. 1721. Tedaj je bil Robba že v Ljubljani in je torej kip prav lahko njegov.

¹⁾ Gl. „Dom in Svet“ 1901., str. 67.

Isto bi smeli trditi tudi o kipih spomenika presv. Trojice ob Dunajski cesti.

Naročila ga je grofinja Turjaška namesto l. 1693. postavljenega lesenega spomenika. Fine oblike, natančno delo, lepi genovski marmor spominjajo na Robba. Res da je delo prevzel Luka Mislej, kakor govori pogodba, sklenjena 13. marcija l. 1721.¹⁾ s Konstancijo, grofinjo Turjaško, in je to delo dovršil l. 1722., a ne smemo pozabiti, da se je tedaj že poročil Robba z Mislejevo hčerjo, in jasno nam bo, da je bržkone figuralno okrasje Robbovo delo.

V pridvorju uršulinske cerkve v Ljubljani je mrliški spomenik Ane Sabine de Cardi, umrle l. 1735. Napis nosita angelca, katerima so pa nožice že odbite, pod njima je srce z grbom. V tem srcu je reliefna mrtvaška glava in cerkev. Sodim, da je tudi ta spomenik izklesal Robba.

Po Erbergovih zaznamkih je imel Robba pomočnika Rottmanna, ki je „po Robbovi smrti nadaljeval zelo spretno kiparsko delo“. O resničnosti te opazke se ni dalo nič doznati.²⁾

Naposled omenimo še Robbovo hišo. Robbova hiša je bila po stari štetvi 26. od Črevljarskega mostu proti jezuitskemu vrtu. Po l. 1773. je nosila številko 141,³⁾ po novi štetvi pa Sv. Jakoba trg številka 3. Po zimi l. 1898. so jo podrli. Ta hiša je bila last kiparja Luka Misleja. V njej je še prej stanoval tudi kipar Mihael Kussa (Cussa). Nad vrati te hiše je bil relief Matere božje iz pohorskega marmorja, na straneh pa kipa sv. Roka in sv. Boštjana. Te kipe je Robba bržkone že dobil na hiši, ko jo je podedoval po svojem tastu.⁴⁾

* * *

¹⁾ Diskalceatska kronika str. 226. v Rudolfinu.

²⁾ L. c. str. 315.

³⁾ Ne 151, kakor pomotno poroča Dimitz.

⁴⁾ Gospa Marija Komar, ki je že nad 90 let stara, in ki je prišla v hišo ok. l. 1830., je te kipe že našla. Čula je večkrat, da so Robbovi, ker je bilo znano, da je bila ta hiša Robbova last. Dobila je tudi še nekoliko belega in rdečega marmorja shranjenega. Kupil ga je Ign. Toman in porabil neki tudi za prižnico pri sv. Jakobu. — Prof. Vrhovec („Ljubljanski

Ni še dolgo, ko smo o Robbu kaj malo vedeli, a megle izginjajo in poteze iz Robbovega življenja se prikazujejo vedno jas-

meščani“ (str. 227) méni, da je bila trgovska zadrúžna hiša z njenima patronoma, ki sta tudi patrona proti kužnim boleznim. — Kipe hrani sedaj zadnji lastnik Robbove hiše, g. Ludovik Tschada, ki nam je drage volje prepustil fotografijo svoje nekdanje hiše v porabo. —

neje. Prijazni čitatelj naj nam oprostí, če mu nismo ponudili popolnoma jasne slike; tolašimo se, da se je prepričal vsaj o dobri volji, čeprav nismo ustregli vsem njegovim zahtevam. Veselilo bi nas, ko bi uprav te vrstice kaj pripomogle, da se Robbovo delovanje še bolj pojasni in da pridemo kdaj do celotne slike tega brezdvomno zanimivega moža in prvega kiparja naše dežele.

Trtje in povrtje.

More matter, with less art.
(Shakesp. Haml. II. 2.)

48.

Jaz primorec, ti zamorec,
mračno se ne glejva!
Potnika na eni ladji
dobro se imejva!

Vi zamorci, vi ste strastni,
mi primorci mirni,
nerazbúrjljivi, nenaglj
in zato preširni.

Ti s težavo mnogo gleviš
jezik iz Evrope,
ôbor belih zob premikaš
kot vreteno stope.

Lahko ôme, kdor te sliši,
čuvstva do dežele,
v kateri prve so besede
ti v uho zvene.

Nas pa skrb je vedno manjša
rodnega jezika.
Skoro se učili bomo
v šolah volapûka.

Blaženi otrok narave!
Naš je greh naglavni,
da smo silno nenaravni,
toda silno — ‚nравni‘.

Mi poljubljamó po ‚bukvah‘
kvečjemu trihipno,
a besede in poklone
mečemo razsipno.

Blagor mu, kdor pri nas dela
nič očito, vse prikrito,
kdor razume govoriti
nič naravnost, vse zavito!

Kákošna razlika torej
večno loči naju
po telesu in po duši,
času in po kraju!

Vendar, mio caro moro,
nič ne boj se mene!
V vaše proste, tople kraje
ah, kako me žene!

Bliže k meni se pomakni,
prosto mi govori!
Sladka noč ugaša v dalji,
svit večerni zori.

Glej, navzdol gredó mornarji,
pljuskajo valovi —
daj pošteno mi desnico,
moj prijatelj novi!

49.

Heu mihi! Žalostna brozga
pojmov nejasnih na sveti!
Tudi človeka brez mozga
mora že jeza prevzeti.
Dober spomin — učenost,
to sta si pojma enaka.

Kurtoazija — krepost,
delo naporno je — tlaka.
Verske resnice so — vraže,
vsaka neslanost — princip,
kdor nas — pošteno — nalaže,
storil je dober dovtip . . .
Vsaka je spretnost — umetnost.
Muza, kaj praviš, uboga!

Veš, kaj je tvoja naloga?
Zbujati sladno prijetnost —
Jasno kraljestvo idej
straži kitajska nam stena . . .
Falb preroški, povej:
kaka še bodo vremena?

Anton Medved.